

Костянтин Євгенович ШЕВЕЛЕВ, кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, Харків, Україна; ORCID: <http://orcid.org/0000000235015021>; Олена Леонідівна МУРЕНКО, старший викладач кафедри права Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харків, Україна

ЗЛОВЖИВАННЯ ЗАГАЛЬНОГО І СПЕЦІАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ПРИ НАДАННІ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ ТА СПІВУЧАСТЬ У ЦЬОМУ

В 2006 році ВРУ ратифіковано міжнародно правові акти з питань протидії корупції, а саме: Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією (1999 рік) і Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції (2003 рік). 7 квітня 2011 року прийнято Закони України «Про засади запобігання і протидії корупції» № 3206VI та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» № 3207VI.

Особливістю нового антикорупційного законодавства є визнання запобіжної діяльності пріоритетним напрямом протидії корупції на загальносоціальному рівні, на відміну від попереднього законодавства, у якому перевага надавалась адміністративній відповідальності за корупційні правопорушення. При цьому суттєвих змін та доповнень зазнали і законодавчі положення щодо відповідальності за вчинення корупційних правопорушень, зокрема корупційних злочинів. Єдиним прикладом зловживання загального характеру при наданні публічних послуг є передбачена ст. 3652 КК зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги. Об'єктивна сторона цього злочину полягає у зловживанні своїми повноваженнями особою, яка не є службовою, при наданні нею публічних послуг, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб. Отже, склад злочину – матеріальний.

Першою ознакою його об'єктивної сторони є суспільно небезпечне діяння – зловживання повноваженнями. Його розуміння збігається з визначенням цього поняття в ст. 364 та 3641 КК. Друга ознака об'єктивної сторони злочину – істотна шкода зазначеним благам – частково визначена у п. 3 примітки до ст. 364 КК. У наступному пункті примітки наводиться визначення тяжких наслідків діяння, настання яких утворює особливо кваліфікований склад злочину (ч. 3 ст. 3652 КК). Третьою ознакою об'єктивної сторони злочину є причинний зв'язок між діянням та шкодою, наявність якого свідчить, що ця шкода – наслідок саме цього, а не якогось іншого діяння. Слід мати на увазі, що особливої уваги при характеристиці злочинів цього виду потребує поняття публічних послуг. Воно нове для вітчизняної правової системи і загалом

визначається як: 1) спрямованість послуги на захист чи забезпечення умов для реалізації суспільних інтересів, прав та інтересів фізичних або юридичних осіб; 2) порядок та форма її надання визначені державою чи органом місцевого самоврядування; 3) послуга породжує наслідки правового характеру. Особливу увагу слід звертати на наявність останньої ознаки. Якщо надана послуга не породжує наслідків правового характеру, вона не повинна визнаватися публічною. Таке розуміння публічної послуги знаходить своє відображення і в судовій практиці. Так, вироком Нікого міського суду у справі Г. суб'єктом надання публічних послуг було визнано електромонтера з експлуатації лічильників, але лише на тій підставі, що в його обов'язки входило складання актів на предмет порушення пломб на лічильниках. Саме ця обставина свідчить, що дії електромонтера могли породжувати наслідки правового характеру. Якби він не наділявся обов'язком складання таких актів, а виконував суто технічні операції з установ ки, ремонту, заміни лічильників, його послуги не могли б вважатися публічними. Чинним КК передбачено також єдиний випадок зловживання спеціального характеру при наданні публічних послуг. Таким є визначений ч. 3 та 4 ст. 3684 КК результат підкупу особи, яка надає публічні послуги, а саме: одержання нею неправо мірної вигоди. Об'єктивна сторона цього злочину за основ ними ознаками збігається з об'єктивною стороною комерційного підкупу (ч. 3, 4 ст. 3683 КК). Деякі її відмінності не мають принципового значення.

На приклад, неправомірна вигода у складі комерційного підкупу одержується за вчинення дій чи без діяльності в інтересах того, хто її надає з використанням службових повноважень службової особи юридичної особи приватного права, а в складі злочину, передбаченого ч. 3, 4 ст. 3684 ККУ така вигода одержується за надання публічних послуг неслужбовою особою, яка не є державним службовцем, посадовою особою місцевого самоврядування, але здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. Таким чином, підсумовуючи викладене можна сказати, що законодавством встановлено низку положень, що за змістом є обмеженнями та заборонами певних видів поведінки посадових осіб, а за своїм призначенням це – засоби запобігання корупції. Необхідно такі положення знати, розуміти та дотримуватись у своїй повсякденній діяльності. Крім того, законодавство встановлює низку вимог та процедур, спрямованих на запобігання корупції. Усі ці інструменти становлять комплекс антикорупційних механізмів, які виступають «бар'єрами» на шляху вчинення корупційних правопорушень.